

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Första kammaren.

Nr 25.

Fredagen den 25 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade nedannämnda nådiga propositioner:

nr 46, angående användande av uppkommet överskott å anslag till uppförande av mässbyggnader för underofficerare och manskap vid vissa truppförband m. m.;

nr 47, angående uppförande av en laboratoriebyggnad å Karlsborg;

nr 48, angående verkställande av vissa tillbyggnadsarbeten m. m. vid Karlskrona grenadjärregementes kasernetablissemang i Karlskrona;

nr 49, angående markutbyte beträffande Kalmar regementes kaserneområde;

nr 62, angående disponerande av medel till utförande av vissa ny- och ombyggnader vid kustsanatoriet Äpelviken för skrofulösa barn;

nr 63, angående extra anslaget till bestridande av utgifterna för statens biografbyrå; samt

nr 64, angående anslag till inredning och utrustning av vissa lokaler för tekniska skolan i Stockholm m. m.

Justerades protokollen för den 18 och 19 i denna månad.

Upplästes följande ingivna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare herr *Emil Lagerkvist* på grund av sjukdom (akut luftrörskatarr med feber) för närvarande är oförmögen att inställa sig i riksdagen, intygas på heder och samvete.

Skellefteå den 22 febr. 1916.

A. Birger Söderberg,
leg. läkare.

Anmälades och bordlades

lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats samt lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, dels ock i ämnet väckt motion;

nr 11, i anledning av väckt motion om ombildning av häradsnämnden till jury m. m.;

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om lag rörande inrättande av förlikningskommissioner för biläggande av vissa rättstvister; samt

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av Hanekinds härads allmänningar Kolbyttemon, Åsdymlingen och norra allmanningen;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av gällande bestämmelser rörande fonden för fiskerinäringens befrämjande;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av ett till anläggning av en statens fiskodlingsanstalt vid Motala anvisat anslag till anläggning av en dylik anstalt vid Borensnäs;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för föreståndaren för Bjurfors skogsskola G. Lundberg att för ålders-tillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande under år 1916 av behållning å norrländska avdikningsanslaget för år 1915;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 25 angående driftkostnader under år 1917 för statens domäner;

nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upplåtande till egnahemslägenheter av kronoegendomen $\frac{7}{8}$ mantal Hjältorp västergård nr 1 i Frisla socken av Älvsborgs län;

nr 11, i anledning av väckt motion om försäljning av lägenheten Källstorp från förra militiebostället $1\frac{1}{4}$ mantal nr 2, 3 och 4 Storegården i Nässjö socken av Jönköpings län;

nr 12, i anledning av väckt motion angående anslag till bidrag för anordnande av rovdlingstävlingar i Norrland och Dalarna;

nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t

angående åstadkommande av aspodling å statens skogsmarker m. m.; och

nr 14, i anledning av väckt motion om personlig lönefyllnad åt två vaktmästare vid veterinärhögskolan; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av herr Bobergs motion, nr 77, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om åtgärder till fiskets främjande.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 18, till fullmäktige i riksbanken, i anledning av verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning; och

nr 19, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i anledning av verkställd granskning av riksgäldskontorets förvaltning.

Vid föredragning av nedannämnda från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 109, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier, samt

nr 111, med delgivning av samma kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i villkoren för inträde vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola,

beslöt första kammaren hänvisa dessa ärenden till sitt första tillfälliga utskott.

Herr statsrådet V e n n e r s t e n, som förklarar sig vilja den na dag besvara av herr Ljunggren, August, framställda spörsmål om åtgärder beträffande försäljning av alkoholhaltiga drycker, erhöi nu ordet och yttrade: Med kammarens bifall har ledamoten av denna kammare herr August Ljunggren, till mig framställt tre frågor, berörande nykterhetslagstiftningen. Jag anhåller nu att få besvara dessa frågor.

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.*

De två första hava följande innehåll:

1:o) Anser herr statsrådet, att nöden i landet för närvarande tagit en sådan omfattning, att den motiverar en tillämpning i större eller mindre utsträckning av förordningarna den 21 maj 1915, rörande utsträckt befogenhet för de administrativa myndigheterna att förbjuda eller inskränka detaljhandeln med brännvin ävensom försäljningen av vin eller öl?

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.* 2:o) Om så är fallet, när kan man hava att förvänta åtgärder i denna fråga från Kungl. Maj:ts sida?

(Forts.) Till svar å dessa frågor vill jag erinra om följande data. Hos Kungl. Maj:t anhöll åttonde svenska förbudskongressen om vidtagande av åtgärder, för att tillverkning och försäljning av rusgivande drycker måtte under nu rådande världskris upphöra. Med anledning härav anbefalldes genom nådig remiss den 24 augusti 1915 kontrollstyrelsen, socialstyrelsen och kommerskollegium att, efter överståthållarämbetets och Kungl. Maj:ts befallningshavandes hörande, inkomma med gemensamt utlåtande, vilket tillika borde innefatta utredning rörande den inverkan, det ifrågasatta tillfälliga förbudet kunde hava för de av detsamma berörda näringarna och däri sysselsatt personal. Därefter överlämnades till ämbetsverken åtskilliga i anledning av förbudskongressens berörda ansökning och i övrigt till Kungl. Maj:t inkomna framställningar i fråga om förbud eller icke förbud.

I utlåtande den 23 oktober 1915 avstyrkte ämbetsverken på anförda skäl den av förbudskongressen föreslagna åtgärden samt anförde vidare, att då enligt de i lagstiftningen angivna förutsättningar nödvändigheten att vidtaga restriktiva åtgärder kunde framträda med så stor hastighet, att tillfälle icke gäves att ägna frågan den allsidiga och omsorgsfulla prövning, som betingades av svårigheten att finna en sådan form för det allmännas ingripande, att ej det åsyftade gagnet motvägdes av än större nackdelar, det vore av betydelse, att förslag till dylika åtgärder på förhand utarbetades.

Kungl. Maj:t anbefalldes ock den 9 november 1915 kontrollstyrelsen och socialstyrelsen att efter verkställd ytterligare utredning till Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande och förslag i det av ämbetsverken, enligt vad nyss sagts, föreslagna syftet.

Sedan sistnämnda ämbetsverk genom skrivelse den 23 december 1915, som till finansdepartementet inkom den 1 innevarande februari, avlämnat förslag till restriktiva bestämmelser med avseende å handeln med alkoholhaltiga drycker, gjordes ärendet till föremål för ingående behandling inom regeringen.

Vid övervägande av alla på denna fråga inverkan omständigheter kom statsrådet till den uppfattningen, att med hänsyn till nu i landet rådande exceptionella förhållanden, särskilt den av världskriget framkallade starka och långvariga prisstegringen å viktiga livsförnödenheter, förutsättningen för restriktiva bestämmelser beträffande handeln med brännvin, öl och vin vore för handen; och tillrådde i överensstämmelse härmed statsrådet Kungl. Maj:t att med tillämpning av förordningarna den 21 maj 1915 utfärda dylika bestämmelser. Kungl. Maj:ts beslut i frågan fattades den 15 februari, och den då beslutade kungörelsen har den 17 i samma månad utkommit i Svensk författningssamling.

I sammanhang med sistnämnda beslut har Kungl. Maj:t anbe-

fallt Konungens befallningshavande i Blekinge, Hallands samt Göteborgs och Bohus län att skyndsamt inkomma med utlåtanden, huruvida med hänsyn till i respektive län rådande särskilda förhållanden på arbetsmarknaden ytterligare restriktiva bestämmelser utöver de i berörda kungörelse fastställda vore för länet erforderliga. När nyssberörda utlåtanden inkommit, skall givetvis frågan om behovet av särskilda restriktiva bestämmelser för nämnda tre län upptagas till förnyad prövning.

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

Jag övergår nu till att besvara den ärade interpellantens tredje fråga, vilken lyder:

»Har man att vid innevarande riksdag förvänta någon proposition beträffande reviderad försäljningslagstiftning med lokalt veto i enlighet med nykterhetskommitténs av andra kammaren tvenne gånger godkända förslag?»

När Kungl. Maj:t till 1914 års senare riksdag framlade ett förslag till reviderad nykterhetslagstiftning, skedde det i den förhoppningen, att den för frågans lösning erforderliga enighet skulle inom riksdagen kunna åstadkommas. Under behandlingen inom riksdagen visade sig detta emellertid icke vara möjligt. Vad som sedan inträffat har icke synts giva anledning att antaga, att förhållandet nu skulle bliva annorlunda. På grund härav och i anseende till den huvuduppgift, som under nuvarande för vårt land särdeles kritiska tid tillkommer ministären, har det icke synts lämpligt, att ett förnyat regeringsinitiativ toges i denna fråga.

Herr Ljunggren, August: Herr talman! Jag ber att först få framföra ett värdsamt tack till herr statsrådet för att han har haft vänligheten att lämna svar på de av mig framställda frågorna. Vad angår innehållet uti detta svar, så kunde man på förhand ha anledning att vänta, att herr statsrådet beträffande första frågan, som rörde det tillfälliga förbudet och restriktionerna, skulle hänvisa till det beslut, som Kungl. Maj:t i detta avseende redan fattat. Beträffande vad som åtgjorts i den punkten är det ju tydligt, att Kungl. Maj:t tagit intryck av de utlåtanden, som myndigheterna avgivit. I detta ärende ha Kungl. Maj:ts befallningshavande och en del ämbetsmän och andra, till vilka frågan remitterats, uttalat sina synpunkter, och därvid hava som bekant de flesta av dessa myndigheter funnit omständigheterna ej vara sådana, att de motiverade ett tillmötesgående från Kungl. Maj:ts sida gentemot de önskemål, som framställdes av förbudskongressen, önskemål, som också framförts till Kungl. Maj:t från många andra korporationer och många hundratusentals svenska medborgare. Man finner det anmärkningsvärt, när man genomläser dessa myndigheters utlåtanden, med vilken ensidighet de enligt min och mångas uppfattning avgivits, och det är också anmärkningsvärt, att en del av dessa myndigheter ansett sig kunna uttala sig i frågor, om vilka de ej ens ha aktat nödigt att inhämta sakkunniga

Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

underordnade myndigheters utlåtanden. Särskilt här i Stockholm ha vi ett exempel på detta förhållande, då överståthållarämbetet avgav sitt utlåtande till Kungl. Maj:t beträffande bland annat fattigvårdsförhållandena, utan att akta nödigt att ens göra förfrågan härom hos fattigvårdsmyndigheterna i Stockholm. I det utlåtandet heter det bland annat, att fattigvården i Stockholm ej anlitats i nämnvärt större utsträckning än vanligt. Men går man till det verkliga förhållandet, skall man finna, att på de viktigaste punkterna fattigvårdsutgifterna ökats med ej mindre än 35 procent utöver det vanliga. Och härtill kommer beträffande huvudstaden, att man dessutom måst anslå till mobiliseringsunderstöd, för lindrande av arbetslösheten och för anordnande av nödhjälpsarbeten, en summa, som uppgår till ej mindre än 1,892,700 kronor under det år, som undersökningen härav omfattat, vilket utgör ej mindre än 47 procent av alla fattigvårdsutgifter i Stockholm.

Jag har endast velat anföra detta som *ett* exempel på, huru sakkunniga myndigheter, som avgiva sitt utlåtande under ämbetsmannans ansvar, understundom anse sig kunna gå till väga, när det gäller att uttala sig i dessa för vårt folk dock så ofantligt viktiga frågor.

Beträffande ämbetsverkens utredning skall nog den, som har läst igenom densamma, nödgas erkänna, att åtminstone på en del viktiga punkter utredningen varit mycket ensidig, så att man mera tagit hänsyn till de svårigheter, som naturligtvis finnas, än till de fördelar på olika områden, som verkligen skulle kunnat uppnås, ifall Kungl. Maj:t funnit sig kunna bifalla den gjorda framställningen.

Sedermera har Kungl. Maj:t, enligt min uppfattning, ytterligare, om jag så får uttrycka mig, »urvattnat» det här spörsmålet genom att ej ens anse sig kunna utfärda sådana bestämmelser, som kungl. social- och kontrollstyrelserna dock föreslagit böra utfärdas under nu rådande förhållanden. I detta fall ser det ut, som om Kungl. Maj:t ej tagit samma hänsyn till vad sakkunskapen haft att säga som Kungl. Maj:t naturligtvis gör i andra frågor.

En av bristerna, och kanske den förnämsta, i den förordning, som nu är utfärdad, är givetvis den, att vi icke fått någon begränsning i avseende å utminuteringskvantiteten. Det är alldeles klart, att en sådan begränsning på många håll i vårt land skulle verkat synnerligen kraftigt. Nu ha de, som avgivit protester emot ämbetsverkens förslag i denna punkt, hänvisat till brännvinsbolagen och deras omsorger om nykterheten, men med den kännedom man har om de ledande personerna inom många av våra brännvinsbolag, kan man tyvärr icke vänta, att de skola ha samma blick för denna sak, som man naturligtvis har rätt att förutsätta, att Kungl. Maj:t skulle haft.

I de punkter, där man verkligen gått något till mötes, har Kungl. Maj:t vidare gjort sådana förändringar, som äro ägnade

att i många fall trakassera, och att åtminstone i stor utsträckning göra om intet det syfte man vill uppnå med bestämmelserna. När t. ex. ämbetsverken föreslagit, att försäljning till avhämtning av vin och öl ej skulle få äga rum i andra fall, än då vederbörande köpare vore av säljaren känd för ordentlighet, så har Kungl. Maj:t vänt om den bestämmelsen och sagt, att det förbjödes att sälja i det fall, att köparen *veterligen* åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i försörjningsplikt. Nu är det ju alldeles uppenbart, att man ej genom lag — och det har ej heller Kungl. Maj:t försökt sig på — kan stadga straffbestämmelser för det fall, att detta ej blir effektivt. Man har ej rätt att fordra av en säljare, att han skall känna till något i det fallet. Det fordras ej annat av säljaren, än att han skall hava medborgerligt förtroende. Det fordras alltså ej, att säljaren skall hava eller skaffa sig sakkunskap på detta område, och följaktligen blir detta enligt min uppfattning en kautschukparagraf, som ej verkar, ej uppnår det syfte man ville uppnå, men som naturligtvis kan vara ägnad att ställa till obehag på många håll.

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

Ett annat viktigt avsteg från ämbetsverkens förslag består däri, att man överlämnat åt Konungens befallningshavande rättigheten att meddela dispens i flera viktiga punkter. Och alla känna ju till, att överståthållarämbetet i Stockholm, som liksom en del andra Konungens befallningshavande är synnerligen tillmötesgående, när det gäller en sådan dispens, redan under gårdagen hunnit med att giva dispens åt en del bierstugor, så att man här redan gått ifrån Kungl. Maj:ts beslut. Detta exempel kommer naturligtvis att uppmuntra till efterföljd. Under de närmaste dagarna komma många ansökningar att strömma in, och med säkerhet komma vederbörande att i många fall finna sådana omständigheter vara för handen, som kunna påkalla dispens. Man ser sålunda, vart det bär hän, när man överlämnar åt våra myndigheter att i det fallet förfara efter gottfinnande.

Beträffande Kungl. Maj:ts åtgärder med avseende å brännvinstillverkningen glädde sig nog många i december 1914 åt det beslut, som då fattades, då viss inskränkning skedde. Men den, som närmare kände till förhållandena, visste mycket väl, att vederbörande hade så stora lager inne, att det beslutet praktiskt taget blev värdelöst. Så var ock förhållandet med beslutet 1915, då tillverkningen inskränktes till hälften, utan att Kungl. Maj:t samtidigt vidtog åtgärder för att begränsa konsumtionen av brännvin. Följden blev, att det från brännarna kom in petitioner till Kungl. Maj:t om rätt till ytterligare bränning. Man anförde, att det skulle uppstå brist på sprit för tekniska m. fl. ändamål, och Kungl. Maj:t fann sig föranlåten att giva efter på sitt föregående beslut. Sålunda ha vi även i det hänseendet fått se, att Kungl. Maj:ts beslut praktiskt taget *ur nykterhetssynpunkt*, d. v. s. när det gäller det allmänna nykter-

Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

hetstillståndets förbättring, blivit i stort sett så gott som värdelöst.

Det är ju alldeles uppenbart, att ett ingripande på dessa områden skall framkalla motstånd, och det är ju ej mer än i sin ordning, att de, som ekonomiskt i viss mån drabbas av sådana inskränkningar, skola reagera och söka göra vad på dem ankommer för att skydda sina egna ekonomiska intressen. Det är ju vad man alltid har att vänta på detta område liksom på andra, när de ekonomiska intressena trädas för nära. Men vad man har rätt att vänta i detta fall som i andra är dock, att statsnyttan skall gå före dessa intressen, att det allmänna intresset skall komma i första rummet.

En ledamot av Stockholms stadsfullmäktige, som alltid reagerat mot varje inskränkning på detta område, har i en av huvudstadens tidningar, enligt min uppfattning, på ett lyckligt sätt karakteriserat innebörden av de hittills vidtagna åtgärderna. Han yttrade nämligen där, att man »kastat slängkyssar» åt den organiserade nykterhetsrörelsen och »friat på narri». Detta tror också jag i viss mån hava varit fallet även om det måste erkännas, att en hel del fördelar vunnits genom de petitioner, som varit inne, och genom de beslut, som föranletts av desamma. Jag tror, att man i stort sett, när det gäller själva kärnpunkten i hela frågan, gott kan instämma i den karakteristik, som sålunda givits av de hittills vidtagna åtgärderna.

Nu har man på sina håll trott, att syftet med att frågan behandlats på det här sättet skulle vara, i viss mån åtminstone, att å ena sidan skydda de ekonomiska intressena men ock å andra sidan inneburi en önskan att framkalla ovilja mot nykterhetsfolket genom att ordna det så, att det i viss mån verkade trakasserier utan att medföra åsyftad nykterhetseffekt. Naturligtvis kan Kungl. Maj:t ej hava haft sådana avsikter, utan har Kungl. Maj:ts syfte naturligtvis varit att gå så långt som man funnit sig kunna och böra gå med hänsyn till de olika intressen, som här göra sig gällande.

Man har också på vissa håll trott, att det varit bristande nykterhetsintresse hos regeringen. Det gjordes en framställning för någon tid sedan, om jag ej minnes orätt, från nykterhetskommitténs ordförande därom, att man skulle undersöka rusdrycksförbudets verkningar i Ryssland, men så vitt känt är har regeringen i det fallet ej aktat nödigt att vidtaga några åtgärder. Men på enskilt initiativ har en sådan undersökning gjorts, och det en värdefull sådan. Doktor Karlgren har ett par gånger besökt Ryssland i detta syfte och i föredrag framlagt resultatet av sina studier i denna fråga. Det hade ju varit synnerligen kärt för nykterhetsvännerna, om man även från regeringens sida ägnat en större uppmärksamhet åt detta spörsmål. Ty det är alldeles klart, att om förbudet i Ryssland visat välgörande verkningar under sådana förhållanden, som där råda, och med den relativt svaga nykterhetsrörelse, som där fin-

nes och som uppbär förbudet, en motsvarande åtgärd i vårt land givetvis skulle visat sig minst lika verkningsfull ur nykterhets-synpunkt som i Ryssland.

För min del är jag rädd för, att orsaken till, att man ej kommit längre i vårt land på detta område än vad som nu visat sig vara fallet, nog är att söka i de reaktionära krafter, som äro i rörelse på många håll för att hindra ett realiserande av folkets önskemål. Här har bildats ett »förbund för medborgarlig frihet», som det kallar sig, och till det förbundet ha anslutit sig bland andra ej mindre än 21 ledamöter av högerpartiet i denna kammare. En av dessa har emellertid vid förbundets startande utgått, då han fann, att man ej ville arbeta för medborgarfriheten i allmänhet utan att man endast ville skydda vad man populärt kallar »supfriheten». Men fortfarande tillhör nära en fjärdedel av denna kammares högerparti det förbundet. Och då man känner syftemålet med detta förbunds tillkomst och verksamhet, förstår man, att, när det har så djupa försänkningar inom riksdagen, det måste vara en black om foten på en regering, som vill göra något i den här frågan. När dessutom redan vid förbundets startande ej mindre än 45 högre militärer gjorde sig solidariska med dess strävanden, så förstår man, vilka starka krafter som här i landet äro i rörelse för att få en reaktion till stånd på detta område. Och det bör nog observeras, att när man i *uppropet* dock sagt sig vilja arbeta på den nuvarande lagstiftningens grund, detta ej vann gehör, utan att, om jag ej är illa underrättad, den principen ströks i *stadgarna* därför, att man menade, att lagstiftningen redan gått för långt. Syftet är sålunda att till och med *föra oss tillbaka* i utvecklingen på nu ifrågavarande område. Det är alldeles tydligt, åtminstone är jag för min del övertygad därom, att detta i sin mån inverkat vid denna frågas behandling. Måhända dock icke så mycket inom regeringen, ty denna har ju i det hänseendet följt en annan princip. — Regeringen erkänner nämligen, att det föreligger sådana omständigheter, som den nya lagen förutsätter. — Men det har som sagt nog haft sin verkan på ärendets behandling, när ordföranden i det s. k. förbundet för medborgarfrihet, överste Grill, i sin inlaga till Kungl. Maj:t förklarar, att någon krigsfara ej finnes, att någon arbetslöshet ej finnes och ej heller någon verklig nöd i den omfattning, att den påkallade ett ingripande. Det vore verkligen intressant att veta, huruvida sådana åsikter delas av förbundets medlemmar i denna kammare.

Så har man från nämnda förbunds sida velat göra gällande, att det krav, som nykterhetsvännerna uppställt på detta område, ej gillas av det stora flertalet av vårt folk. Ja, detta är verkligen en underlig uppfattning. Det skulle vara angenämt att veta, i huru många medborgares namn man talar. Nu är det emellertid enligt *stadgarna* till och med en hemlighet, hur många medlemmar, som finnas i det där förbundet. Ser man däremot

Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

efter, hur det ställer sig i landet, så tycker jag, att man borde dragit sig för att göra gällande, att det ej finnes någon verklig folkmening på nu ifrågavarande område. Av 2 miljoner vuxna svenska medborgare har det uttalats, att de vilja ha ett fullständigt förbud till stånd, och under det gångna året har av många hundra tusental svenska medborgare krävts ett förbud under den kris, som vi nu genomleva, och så kommer man nu och talar om, att det stora flertalet av svenska folket är emot sådana åtgärder.

Men om det nu vore förhållandet, varför motsätter man sig då, att det stora flertalet verkligen får bestämma i denna fråga? Ty det är ju detta, som begäres och som vi vilja uppnå, och det är därför, som jag tillåtit mig att fråga, huruvida man har något att vänta från regeringens sida med hänsyn till genomförandet av den stora nykterhetsreformen med lokalt veto.

Hans excellens statsministern uttalade i det hänseendet den 22 februari 1914, att enligt hans mening det på detta område måste tagas, som han uttryckte sig, *ett kraftigt tag*. Det är angenämt att kunna konstatera, att regeringens chef i det sammanhanget även uttalat som sin uppfattning, att den reform, som nu sedan några år tillbaka finnes framlagd, ej är en partisak, utan att den fråga, som det här gäller, bör vara av lika intresse för alla partier. Och säkert är det i varje fall, att man därute i bygderna satt vissa förhoppningar till regeringen i detta avseende, säkert också, att man satt vissa förhoppningar till högermajoriteten i denna kammare. Detta har man gjort ej minst med hänsyn till det uttalande, som det nationella partiets ledare hade här den 6 juni 1914, då han yttrade: »En lycklig lösning av nykterhetsfrågan ej mindre än av försvarsfrågan anse vi» — jag förutsätter, att han talade å högerpartiets vägnar — »vara för landet av utomordentlig vikt.» Sedan dess ha snart två år gått till ända, men någon lycklig lösning av nykterhetsfrågan ha vi ej uppnått.

Nu har man emellertid reagerat mot kommunernas självbestämmanderätt, och med hänsyn härtill är det för mig ett nöje att kunna citera en högerman i andra kammaren, som häromdagen yttrade i en annan fråga: »Man måste slå vakt om kommunernas självbestämmanderätt och icke kringskära den genom att låta högre myndigheter gäcka de kommunala besluten.» Måhända skall man invända, att detta icke gäller med avseende på det lokala vetot, utan att kommunernas självbestämmanderätt också hävdas med den 40-gradiga skalan. Men vid tanken på den fråga, som då behandlades i andra kammaren, så vill jag uppställa den motfrågan, huruvida det är meningen, att kommunerna med den 40-gradiga skalan jämväl skola bestämma, vilken bibel som skall få användas.

Jag vågar säga, att de förhoppningar, som av många i landet ställts på den nuvarande regeringen beträffande nykterhetsfrågan, och de förhoppningar, som måhända på en del håll även

ställt på det konservativa partiet här i kammaren, i stort sett blivnit grusade.

För några dagar sedan gjordes av biskop Personne ett uttalande, som jag tror är väl tillämpligt i detta sammanhang. Det lydde: »Ett verkligt reformarbete har alltid blivnit och blir alltid utsatt för motstånd, ja, förföljelse, och det ofta från deras sida, av vilka man hade anledning att vänta något bättre. Så har det också gått med nykterhetsrörelsen och nykterhetsarbetet. Orsakerna härtill äro nog flera. De som äro begivna på starka drycker eller t. o. m. äro slavar under dryckenskapen, de vilja ha kvar sin »s. k. frihet», som egentligen är ett *eländigt slaveri*. Det är ju helt naturligt. Så är det naturligtvis också med dem som leva av rusdryckshanteringen. Alla dessa säga argt som oxarna i Strindbergs sociala skildring av Augias-stallets rengöring: »Stör oss inte; det är vår smuts, låt oss behålla vår smuts!» Oxarna voro konservativa, och den egentliga orsaken till motståndet mot alla reformer, också till nykterhetsreformen, är nog konservatismen. Man vill icke störas i sina vanor och bruk; man tycker, att det är bra som det är. Och om man icke själv, så vitt man vet, har ont av det hävdvunna eller känner sig behöva något bättre, så bryr man sig i sin självskhet icke om andra, som ha behov av reformer; och så bekämpar man dem. Vanan har en oerhörd makt över oss människor. Den stänger och förkrymper och försumpar, »vidundret vana som förhårdar själen», såsom Shakspeare säger. Det fordras ofta ingenting mindre än en väckelse, ett uppvaknande för att övervinna vanans tyranniska makt.»

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

Nu säger man kanske, att man nog vill ha reformer, men att man vill ha »praktiska» reformer. Man vill ha dem på ett sådant sätt, att det blir så, som herr Kjellén för några år sedan sade i riksdagens andra kammaren: man vill ha ett »frynktert» folk, men icke ett »tvångsniktert» folk. Ja, härom äro nog alla ense. Men för min del vill jag bestämt säga ifrån, att om det icke kan gå att genom upplysning och uppfostran få hela folket niktert, så ser jag hellre ett »tvångsniktert» folk, om så behövs, än ett oniktert, försupet samt ekonomiskt och fysiskt försvagat folk.

Herr Trygger yttrade en gång i mars 1914 i Hälsingborg, att det finnes människor här i landet, »som bära nykterheten på läpparne, men maktbegäret i hjärtat». Jag vill fullt instämma med herr Trygger i detta uttalande. Ty jag tror, att det finnes alltför många här i landet, som dessa ord kunna tillämpas på. När man på detta område är så rädd för att slopa den 40-gradiga skalan — kommunerna äro ju ekonomiskt frigjorda härvidlag — när man är så rädd att tillämpa det lokala vetot på nykterhetsfrågans behandling inom kommunerna, så anser jag, att man genom sitt motstånd på denna punkt just värnar om »maktbegäret», och att man därigenom i verkligheten på ett allvarligt sätt *bekämpar* nykterhetssaken.

Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

Det är därför jag för min del så livligt hade vågat hoppas, att chefen för finansdepartementet, som tidigare vid åtskilliga tillfällen uttalat sitt varma intresse för det lokala vetot, d. v. s. för den 40-gradiga skalans slopande på detta område, skulle lägga stor energi och kraft på att söka förmå den nuvarande regeringen att allvarligt taga sig an denna sak. Och jag är övertygad, att om så hade skett, det motstånd, som ännu finnes i denna kammare, skulle hava kunnat brytas till gagn för land och folk.

Men erfarenheten har nu lärt oss, att man icke får vänta något i detta avseende från det hållet. Därför tror jag också, att lärdomen av vad som skett i dag kommer att ytterligare understryka nödvändigheten av, att man ute i bygderna tager denna sak i egna händer och på de vägar, som stå till buds, så småningom söker realisera folkets rättvisa krav.

Den 23 mars 1914 skrev den konservativa Smålandsposten en artikel, vari den bl. a. yttrade, att man för ögonblicket icke skulle syssla med nykterhetssaken, men att när försvarsfrågan blivit löst, den vore villig att se till, att det konservativa partiet på allvar toge upp nykterhetsfrågan; och så avgav tidningen följande löfte: »Men vårt ord har ni därpå, — — — att vi efter måttet av våra krafter städse skola verka för, att högern såsom sådan söker återvinna vad den i hög grad försummat, så att den medverkar till nykterhetsreformens genomförande i vårt land». »Först då», säger tidningen vidare, »kommer nykterhetsfrågan i det värdiga läget att kunna bli höjd över partierna.»

För min del har jag alltid hoppats, att nykterhetsfrågan, även när det gällde lagstiftningen, skulle kunna höjas över de politiska partierna. Och jag har verkligen, då jag vet, att det finnes många varma nykterhetsvänner inom högerpartiet, hoppats på, att deras arbete till slut skulle kunna åstadkomma, att de tre partier, som i andra frågor naturligtvis bekämpa varandra, på detta område skulle förena sig om en verkligt genomgripande lösning av nykterhetsfrågan.

Det vill jag emellertid slutligen slå fast, i överensstämmelse med vad den nämnda tidningen här säger, *det beror på högerpartiet, att denna fråga ännu icke kommit över partierna*. Och hädanefter skall det visa sig, huruvida verkligen högerpartiets nykterhetsvänner äro beredda, när nu tiden kommit för denna fråga, att infria det Bragelöfte, som åtskilliga av dess organ i pressen och som åtskilliga av dess representanter i riksdagen vid flera tillfällen avgivit, nämligen att medverka till att även högern går med på verkliga reformer på nykterhetslagstiftningens område. Om detta kunde ske, så tror jag, att vad som nu förekommit i detta ärende skulle kunna bli till gagn för genomförandet av en effektiv nykterhetsreform.

Herr Petré: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet

och chefen för finansdepartementet anförde såsom skäl för att Kungl. Maj:t icke ärnade för denna riksdag framlägga förnyat förslag angående förordning om försäljning av alkoholhaltiga drycker, att Kungl. Maj:t vid 1914 års senare riksdag hade gjort ett försök, men att enighet därvid icke uppnåtts och att sedan dess icke något förekommit, som givit Kungl. Maj:t anledning att göra ett nytt försök.

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

Enligt mitt förmenande föreligger det dock en omständighet, som gör det önskligt, att vid denna riksdag söka få genomdrivet en ny, mera rationell försäljningsreform på detta område, nämligen den omständigheten att — enligt vad som framgick av Kungl. Maj:ts proposition här om året med begäran om anslag till en statsanstalt för alkoholister på Vänngarn — lagen om behandling av alkoholister kan förväntas träda i kraft under innevarande år. Som bekant förutsattes det i denna lag, att en person icke skall kunna intagas på en alkoholistanstalt, därest det finnes utsikt att med andra medel än detta kunna återföra honom till ett nyktert och ordentligt liv, och i sådant syfte föreskriver lagen, att det i ansökningen om alkoholistvård för en person skall lämnas en redogörelse för de åtgärder, som dessförinnan blivit försökta, och den verkan man därav haft. Som bekant är det uppdraget åt nykterhetsnämnderna att vidtaga dessa förebyggande åtgärder. Av sådana nämner lagen bland andra den, att nykterhetsnämnd skall söka utverka, hos försäljare av brännvin, vin eller öl, att sådana drycker icke utlämnas till en person, som är ifrågasatt till internering å alkoholistanstalt. I fråga om brännvin är ju denna uppgift nu möjlig att fullgöra i och med den lag, som förra året tillkom på framställning av Kungl. Maj:t, nämligen den, varigenom hela riket indelades i försäljningsområden och en individuell kontroll med avseende å försäljning av spritdrycker infördes. Där-
emot är det alldeles otänkbart, att en nykterhetsnämnd skall kunna beträffande förbud mot utlämnande av öl och vin uträtta något i en storstad som Stockholm, även med de bestämmelser, som nyligen av Kungl. Maj:t blivit utfärdade.

Såsom herr statsrådet torde erinra sig, framhöll nykterhetskommittén, då den avgav sitt yttrande över förslaget till lag om behandling av alkoholister, att »de förebyggande åtgärderna såväl med hänsyn till lagens nykterhetseffekt som ur kostnadssynpunkt böra ingå som huvudmoment i alkoholistbehandlingen». Med de förebyggande åtgärderna avsågs nämligen dels att kunna minska antalet av de personer, som enligt lagen kunde interneras, dels ock interneringstiden för dem, som redan blivit intagna å alkoholistanstalt. Att en lag om tvångsinternering bör kompletteras med kraftigt verkande profylaktiska åtgärder synes mig vara ett självklart krav, ty då staten tagit sig den makten att kunna internera en alkoholist mot hans vilja, så är enligt mitt förmenande staten även moraliskt förpliktad att genomföra sådana reformer, som äro ägnade att förhindra uppkomsten av det alkoholmissbruk, som leder till internering. Då emellertid icke endast de starka rusdryckerna utan även

Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

öl och vin, förtärda i större mängder, äro ägnade både att skapa och underhålla alkoholism, och sålunda kunna få till följd att till dryckenskap hemfallna personer falla inom området av alkoholislagen, så är det — såsom jag ser saken — helt enkelt ett humanitetskrav, att en sådan ordning införes, att alkoholisten så vitt möjligt förhindras att inköpa ej allenast spritdrycker, utan även öl och vin. Eljes måste det ju ofta inträffa, att personer bliva tvångsinternerade, utan att allt från samhällets sida blivit gjort, som göras kan, för att ej den längst gående av alla restriktiva åtgärder, nämligen interneringen å anstalt, skall behöva tillgripas. Det är därför alldeles i sin ordning, att man, innan denna åtgärd, internering å en alkoholistanstalt, tillgripes, försöker hindra en person att inköpa öl och vin. Men det är, såsom jag redan framhållit, svårt att se, huru det för en nykterhetsnämnd skall vara möjligt att i en storstad såsom Stockholm kunna hindra en person att inköpa vin och öl med här rådande förhållanden, enär man ju får köpa öl och vin nära nog i varje matvaruaffär och det finnes en ölkrog nära nog i varje gränd. För att nykterhetsnämnderna beträffande en sådan person skola kunna fullgöra sin uppgift, blir det *nödvändigt, att öl och vin också läggas under systembolagen*, såsom Kungl. Maj:t föreslagit i 1914 års proposition, men ej endast det, utan även *att det blir en individuell kontroll i fråga om dessa drycker*, såsom det nu redan finnes i fråga om spritdryckerna.

Till följd av det intima samband, som råder mellan lagen om behandling av alkoholister och ett rationellt ordnande av försäljningen icke endast av spritdrycker, utan även av öl och vin, så måste jag säga, att det i själva verket är ägnat att väcka förvåning, att Kungl. Maj:t icke tänkt sig att redan vid denna riksdag göra ett nytt försök att lösa denna fråga, *på det att nykterhetsnämnderna även uti storstäderna måtte kunna sättas i stånd att fullgöra den viktiga uppgift, som genom lagen om behandling av alkoholister blivit dem ålagd.*

Herr statsrådet Vennersten: Herr greve och talman, mina herrar! Ehuru väl jag i mitt nyss avgivna svar redan sagt vad som i huvudsak kunde sägas med anledning av de framställda frågorna, anser jag mig likväl skyldig att med hänsyn till de anmärkningar, som från interpellantens sida framkommit, ytterligare göra några erinringar. En del av dessa anmärkningar riktade sig emellertid åt annat håll och torde därför icke behöva av mig upptagas till besvarande.

Såvitt jag antecknat de huvudsakliga anmärkningarna mot Kungl. Maj:ts förfarande, skulle de rikta sig mot tre olika detaljer.

Interpellanten vände sig först mot den omständigheten, att Kungl. Maj:t icke funnit skäl att föreskriva den begränsning i inköpsmängden av brännvin, som av ämbetsverken i det av dem utarbetade förslaget förordats. I fråga härom torde böra erinras, att vi här i landet från och med detta års ingång fått ett system

av personliga restriktioner, som torde komma att visa så betydande verkningar i fråga om nedbringande av brännvinsförbrukningen i landet, att man väl kan beteckna hela denna reform såsom på området revolutionerande. Det är visserligen en tillfällighet, att reformen kommit att genomföras just som vi funno anledning att tillgripa restriktiva åtgärder till följd av kristiden. Men det är en tillfällighet, som givit oss ett gott stöd i våra strävanden att avvärja de farliga följderna av brännvinsförbrukningen under denna kristid.

Det hade icke heller varit utan sina olägenheter, att man, så snart efter det att Kungl. Maj:t och riksdagen enats om dessa betydelsefulla inskränkningar, vidtagit en ändring. Det måste vara av vikt att se tiden an och låta de system, vilka nu få valfritt användas och verka vid sidan av varandra, visa vad de duga till. Jag tror, att denna prövningstid kan vara mycket nyttig just i det avseendet, att den kommer att lämna oss svar på den mycket omstridda frågan, huruvida det ena eller andra kontrollsystemet bör tillmätas företräde. Och jag vågar tro, att reformen i dess helhet skall visa sig vara av den kraftigt ingripande art, att vi väl kunna taga den såsom ett led i de restriktiva bestämmelser, vilka nu under kristiden behöva tillämpas. Det har från mycket sakkunnigt håll sagts, att man av de restriktiva bestämmelser, som nu äro i lag föreskrivna och i stort sett hava tillämpats från den 1 januari i år, borde kunna vänta en nedgång i brännvinsförbrukningen på 20, ja kanske 30 procent.

Vidare har den ärade interpellanten anmärkt, att man från Kungl. Maj:ts sida medgivit alltför stor dispensrätt åt myndigheterna. Men, mina herrar, är det icke nödvändigt, om man vill hava effektivitet i åtgärderna, att man också lämnar en viss smidighet åt bestämmelserna? Det hela — därmed avser jag då de av Kungl. Maj:t nu påbjudna restriktionerna sådana de återfinnas i den kungörelse, som i ämnet utfärdats — bör enligt mitt förmenande tillika innebära en varning och en maning. Och påtagligt är, att om den av Kungl. Maj:t åsyftade verkan av restriktionerna icke blir realiserad och målet icke uppnås, samhället måste vara redo att fortsätta på restriktionernas väg. Vi måste också enligt min mening, därest det visar sig, att missgrepp blivit begångna, söka rätta dem.

Jag tror för övrigt, att så snart man icke intager en absolut ståndpunkt — antingen full frihet eller allmänt och absolut förbud — varje mellanliggande ståndpunkt måste bliva föremål för många olika meningar. Vid tillämpningen av restriktiva bestämmelser, av vad art de vara må, kommer man alltid inför betydande svårigheter, och det torde vara få personer givet att kunna bilda sig en säker uppfattning om att det eller det systemet måste anses vara på förhand utdömt. Man måste i stället låta systemen visa, huru de verka, och jag vågar hoppas, att den ärade interpellanten och hans meningsfränder liksom övriga ledamöter av kammaren skola ge mig rätt, när jag säger, att

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

om man gör ett allvarligt ingrepp, man också bör kunna ha rätt och skyldighet vänta någon tid för att låta detta ingrepp visa sina verkningar, innan man skrider till ett nytt.

Vidare ber jag att få säga något om den tredje anmärkningen. Denna rörde visserligen icke Kungl. Maj:ts nu till diskussion föreliggande beslut, utan avsåg en annan Kungl. Maj:ts åtgärd, nämligen beslutet rörande brännvinsbränningen. Det yttrades av den ärade interpellanten, att det uppväckt glädje, då Kungl. Maj:t år 1914 bestämde, att brännvinsbränningen skulle i avsevärd grad begränsas. Men, fortsatte den ärade interpellanten, denna begränsning gick om intet i realiteten, enär det fanns så stora lager av brännvin. Interpellanten glömmar härvid, att inskränkningen avsåg en minskning av den mängd potatis och spannmål, som eljest skulle hava för brännvinstillverkning åtgått. År 1915 inskränktes på nytt brännvinsbränningen och då till 19 miljoner liter av normalstyrka vad anginge tillverkningen av brännvin av potatis och säd. Men, menade den ärade interpellanten, nyttan av denna åtgärd hade till väsentlig del förfelats, då Kungl. Maj:t givit efter för framställningar om ytterligare brännvinsbränning utöver nämnda kvantitet, 19 miljoner liter. Jag nödgas be att få säga några ord om detta ämne, särskilt för att förebygga missförstånd.

Då Sveriges bränneriidkareförening inkom till Kungl. Maj:t med anhållan om tillstånd att bränna ytterligare 6,200,000 liter brännvin av normalstyrka, motiverades denna framställning därmed, att från reningsverken man begärt få köpa just detta ytterligare kvantum, och att, om så icke kunde ske, brist skulle uppstå på brännvin för andra ändamål än förtäring, nämligen tekniska, medicinska, vetenskapliga och andra behov av liknande art. De ämbetsverk, som fingo sig anförtrott att göra en utredning med anledning av den nu berörda framställningen, enades efter en mycket ingående undersökning om att hos Kungl. Maj:t på det allra bestämdaste tillstyrka bifall till bränneriidkareföreningens begäran, och denna ämbetsverkens åtgärd understöddes jämväl av statens livsmedelskommission. Utan att uppställa några särskilda villkor föreslogo ämbetsverken, att Kungl. Maj:t skulle tillmötesgå kravet på ökad brännvinsbränning. Från Kungl. Maj:ts sida fästes emellertid två betydelsefulla villkor vid tillståndet, då detta slutligen meddelades. Det första villkoret var, att all den säd, som åtginge för tillverkning av ifrågavarande brännvinskvantitet, skulle ersättas genom import av en fullt motsvarande mängd spannmål eller fodervaror, så att landets förråd av säd och foderämnen genom åtgärden icke bleve förminskat. Det rörde sig visserligen icke om någon synnerligen stor mängd spannmål, men dock om en kvantitet av 1,330 tons, om jag minnes rätt. Och det andra villkoret var, att bränneriidkareföreningen eller den, som föreningen satte i sitt ställe, skulle åt staten garantera lagring av 3 miljoner brännvin av normalstyrka, eller rättare sagt av en sprit-

mängd, motsvarande denna brännvinskvantitet, detta med hänsyn till den av ämbetsverken påpekade vikten av att tillgång på sprit funnes för ifrågavarande nyss angivna ändamål. Det kunde nämligen, ansågo ämbetsverken, uppkomma sådana förhållanden att det bleve nödvändigt att tillgodose ett ökat behov av brännvin för sådant bruk.

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

Det skulle föra mig för långt att ytterligare uppehålla mig vid denna anmärkning, men jag kan försäkra den ärade interpellanten, att det var mycket tungt vägande skäl, som förmädde och överhuvud taget kunde förmå Kungl. Maj:t att tillåta en ökning i brännvinsbränningen.

Om jag så finge säga några ord i största allmänhet om anmärkningarna mot Kungl. Maj:ts åtgärder, så skulle jag vilja bestämt göra gällande, att det här icke är fråga om något narrspel. Jag syftar på det yttrande, som den ärade interpellanten citerade från annat håll, att Kungl. Maj:t skulle ha friat på narri till nykterhetsfolket. Nej, det är icke något narrspel, utan här föreligger en mycket allvarligt menad åtgärd och, såvitt jag kan förstå, även en åtgärd, allvarlig i sina konsekvenser.

Meningarna om vad som bör ske måste vara delade, såsom jag förut framhållit. Det kan icke uppstå enighet i en sådan sak som den nu föreliggande frågan. Vi få hoppas, att det misstroende, som givit sig uttryck, skall visa sig vara oberättigat, och att verkningarna av vad som åtgjorts skola visa sig goda.

Jag måste också i korthet besvara en anmärkning, som utanför det egentliga ämnet gjordes mot Kungl. Maj:t. Den ärade interpellanten påmint — om jag fattade honom rätt — huru som en begäran framställt hos Kungl. Maj:t av nykterhetskommitténs ordförande, att Kungl. Maj:t måtte skaffa sig visshet rörande frågan, huru spritförbudet i Ryssland verkat, men Kungl. Maj:t skulle icke ha aktat nödigt vidtaga åtgärder i sådant syfte. Detta påstående är icke riktigt. Kungl. Maj:t har vidtagit åtgärder i berörda syfte, och just den framställning, som kom från nykterhetskommitténs herr ordförande gav närmast anledning till åtgärderna i fråga. I skrivelse till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena har jag — detta är den ärade interpellanten säkerligen bekant — begärt, att man från utrikesdepartementets sida måtte införskaffa sådana uppgifter, varom nu är fråga. Jag hyser den förvisningen, att vad som blir följden av denna framställning från min sida kommer att bli av den art, att vi skola få veta vad vi äsyftat, att vinna kännedom om, och ett klart besked, så långt ske kan, sålunda skall erhållas över hithörande spörsmål. Även vill jag tillägga, att denna åtgärd haft en annan följd, nämligen den, att man från svenska beskickningen i London insänt handlingar rörande förfarandet i England med hänsyn till inskränkningar i bruket av spritdrycker. Även det materialet skall sålunda stå till förfogande

Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

och komma till användning, kompletterat, såsom jag hoppas, med uppgifter om de vidtagna åtgärdernas verkningar i detta land.

Nu gäller slutligen att säga ett ord om den huvudanmärkning som riktades mot Kungl. Maj:t på grund av hans ställning i allmänhet till hela nykterhetsspörsmålet. Jämväl här är det alldeles påtagligt, att meningarna måste skifta, och jag vet icke, huru Kungl. Maj:t skulle bete sig, för att full enighet skulle uppstå om lämpligheten av den nykterhetspolitik, som från Kungl. Maj:ts sida bedreves. För min del har jag den uppfattningen, att man skall se till uppsåtet och söka så objektivt man förmår, bedöma, vad som verkligen åtgjorts. När gjordes då, vill jag fråga, på lagstiftningens väg mera för att stödja nykterhetsverksamheten i landet än under de senast gångna åren? Jag vet väl, att man kommer att härå svara: det är i allt fall icke nog, det borde ha gjorts mycket mera. De nykterhetsvänner, som känna nykterhetsrörelsens historia bättre än jag, kunna måhända komplettera mina upplysningar, men jag tror mig kunna säga, att man skall behöva gå ganska långt tillbaka i tiden för att finna åtgärder från statsmakternas sida på detta fält, där vi nu röra oss, av så ingripande och såsom man har rätt att hoppas till sina verkningar välsignelsebringande art som dem, vilka de båda senaste årens riksdagar på Kungl. Maj:ts framställning beslutat. Jag skulle rent av våga tillägga, att även det negativa resultatet av Kungl. Maj:ts proposition vid 1914 års senare riksdag icke är utan sin positiva betydelse och detta därför, att därigenom fastslogs för första gången under senare år, att på ett mycket viktigt område riksdagens kamrar kunde enas om långt gående nykterhetsbestämmelser. Även om det slutliga resultatet av denna enighet ännu icke föreligger, så är det icke blott möjligt, utan — jag vågar hoppas det — även sannolikt, att det icke skall dröja alltför länge, förrän denna enighet tager sig ett positivt uttryck. Det är dock något att veta, att man i huvudsak enat sig om det, som var det väsentligaste i 1914 års förslag. Men icke nog härmed! Det har också fattats beslut i riksdagen, som innebär något av detta det väsentligaste i den reform, varom jag nu talar, och det är fjolårets riksdags beslut, som utan tvivel kommer att sätta starka och varaktiga märken i nykterhetsrörelsens historia här i landet och framför allt märkas på en höjning av nykterhetstillståndet hos vårt folk. Jag tror på nyttan av väl avvägda restriktiva åtgärder, men jag tror också på den indirekta nytta, som uppkommer därigenom att uppmärksamheten alltmera riktats på detta fundamentala spörsmål, nykterhetsfrågan, och som medfört att man på många håll, där man icke är med om att i lagstiftningsväg gå så långt, som man från nykterhetsvännernas sida önskar, dock i realiteten gör långt gående eftergifter åt deras önskingar och krav. Och om icke min erfarenhet bedrager mig, så skönjes, bortsett från vissa tecken, som kunna synas peka i motsatt riktning, ett allmänt inflytande från nykterhetsverksamheten och den därmed förena-

de lagstiftningen på uppfattningen om vad som kan vara måttligt och lämpligt i fråga om förbrukning av spritdrycker.

Jag tror att vi vid sidan av vad vi ernå på de rena restriktionernas väg komma att vinna ännu mera och göra mycket betydelsefulla framsteg på den senare väg, jag nu antytt. Inom hela samhället, synes det mig, går nu en väg av erkännande åt det goda, som ernåtts och även skönjes trots nyss åsyftade temporära företeelser i motsatt riktning ökad villighet att underkasta sig åtskillig obekvämlighet i de dagliga vanorna för att komma dem till hjälp, som icke utan tvångsmedel kunna underkasta sig samma begränsning.

En saklig anmärkning framställdes ytterligare av herr Petré. Han yttrade, att genom vad som nu stadgats man ändå icke ernår den nödiga kompletteringen av lagen om internering av alkoholister. Denna lag måste nämligen, fortsatte talaren, åtföljas av sådana bestämmelser, att alkoholister icke få tillgång till vare sig brännvin eller vin och öl.

Jag är icke beredd att till slutligt besvarande — om detta nu skulle krävas från min sida — upptaga denna sista anmärkning. Dock vill jag säga, att jämte det vi nu nått så långt, att i fråga om brännvin dessa kompletterande bestämmelser likvisst finnas, även i övrigt åtskilligt åtgjorts, som syftar åt samma håll i fråga om vin och öl. Jag tror nämligen, att trots det att de av Kungl. Maj:t nu utfärdade restriktionerna äro av temporär art och endast avse kristiden, något därav kommer att bli bestående. Jag tror nämligen ej, att om vi genom dessa åtgärder lyckas komma åt den s. k. bluddervinstrafiken, vi sedermera skulle vara hågade att gå tillbaka till det tidigare tillståndet i detta hänseende. Det är möjligt, att resultatet icke blir så gott som från den ärade talarens sida kunde önskas, och att speciella åtgärder av honom anses vara behövliga. Men vad som vinnes till stävande av nyssnämnda trafik hoppas jag skall bli av bestående art.

Jag vill sluta med att säga, att jag icke tror, att man med några som helst bestämmelser kan till fullo tillgodose de krav, som den ärade talaren syntes mig vilja uppställa, men riksdagen har i sin hand att redan vid årets möte i fråga om vin och öl kunna fatta beslut av den art, att de synas kunna tillgodose det väsentliga av de krav, herr Petré åsyftade.

Herr Ström: Herr talman! Det skulle vara en synnerligen stor glädje, om man kunde se allt i så ljus och vacker dager, som herr finansministern tycks göra med avseende å den här föreliggande frågan. Det förefaller mig fastmer, som om man kunde ha skäl se denna fråga i en ganska mörk dager. Jag kan för min del verkligen icke alls skönja någon ljusning i förhållandena såsom en följd av de restriktioner, som vidtagits genom herr finansministerns initiativ nu senast.

Jag ber emellertid att endast få konstatera två fakta. Det

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

ena är att efter ett och ett halvt års kris nu dessa restriktioner kommit, vilka äro synnerligen omstridda och omtvistade från alla håll. Det andra är, att regeringen förklarar, att den ingenting verkligt anser sig kunna göra för att gå nykterhetsfolket till mötes, icke anser sig kunna lägga fram något förslag till en effektiv lösning av nykterhetsfrågan — vilket också är alldeles i stil med vad högerpartiet förklarar i sitt manifest för landstingsmannavalen. Det skulle då i varje fall varit synnerligen glädjande, om man sluppit samtidigt höra betygas det stora och det levande intresset för nykterhetssaken. Jag tror icke, att man kan säga, att detta intresse förefinnes.

När det nu icke kan framläggas något verkligt effektivt förslag till lösning av nykterhetsfrågan, så kan det vara lika gott att det icke framläggas något kompromissförslag, något förslag, som är ägnat att förfuska den stora fråga, som det här gäller. Det är nämligen vida bättre, att nykterhetsfolket, att de stora massorna därute, som vilja hava en ordentlig lösning, vänta, tills de kunna själva *tvinga sig till den*, än att de se denna fråga förfuskad genom en *skenlösning*. Jag är också övertygad om, att *folket därute skall veta att tillkämpa sig denna lösning, tillkämpa sig den emot den nu sittande regeringen och tillkämpa sig den emot den nu härskande majoriteten i denna kammare*. Det är därute som frågan i själva verket skall avgöras, och när folket blir vaket och kan finna den riktiga vägen att tillvarata sina intressen, så skall det också veta att och kunna lösa även denna fråga. Och den lösningen kommer att ligga utefter en helt annan väg än den, som herr finansministern här skisserat.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall be att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk endast ett par minuter med att ägna en saklig prövning åt det svar herr finansministern lämnade på de tre mot honom riktade huvudanmärkningarna.

Den första anmärkningen gällde regeringens åtgärd att icke föreskriva maximikvantitet; och jag ber att få säga, att jag verkligen suttit intresserad av att få höra, vilka sakskal det var, som diktaterat regeringens beslut på den punkten. Herr finansministern pekar nu på den omständigheten, att vi så nyligen erhållit bestämmelser, som i övriga avseenden reglerade åtkomsten av brännvin utminuteringsvis, att man av denna anledning icke ansåg sig böra gå in på att ytterligare föreskriva maximigräns. Jag hemställer likväl till herr finansministern: kan den omständigheten, att man genom en lagstiftning avskilt från köperätt vissa personer, motivera, att man icke finner det lämpligt att föreskriva maximigräns för *andra* personer, som hava köperätt? Jag förstår icke, att det mellan dessa båda omständigheter finns sådant sakligt sammanhang, att den ena åtgärden kan eller bör utesluta den andra.

Däremot ber jag att få säga, att herr finansministerns resonemang, då han sade, att det är olägenheter förenade med att så snart efter det att ett visst system blivit infört, vidtaga nya förändringar,

även om dessa äro kompletterande åtgärder, visar hurusom ett infört bristfälligt system kan, blott därför att det är infört, utgöra ett hinder för antagandet av ett fullständigare, längre gående och bättre ordnat sådant. Nu åberopar man just från statsrådsbänken såsom enda skäl mot införandet av en kompletterande bestämmelse, att man tidigare vidtagit vissa åtgärder, som man kallar ett »system».

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

Den andra crinringen, som herr finansministern gjorde, var den, att man genom att låta administrativa myndigheter dels på vissa punkter suspendera de bestämmelser, som antagits, dels i andra avseenden komplettera dem, därigenom fått den anpasslighet i systemet, som vore önskvärd. Jag ber då att få säga, att just den tendens, som förekommit hos den nuvarande regeringen, att på rusdryckslagstiftningens område förskjuta beslutanderätten från rikslagsstiftning och från den ansvariga regeringen till administrativa myndigheter eller till på sidan stående lokala institutioner — just denna tendens, som är klart framträdande på flera områden, är en av de betänkligaste företeelserna i det sätt, varpå finansministern främjar genomförandet av nykterhetskommitténs förslag.

Jag vill till bevis för detta påstående nämna ett par exempel. När exempelvis det gällde att genomföra rätten för Konungens befallningshavande att vidtaga vissa restriktioner vid krig eller omedelbar krigsfara, eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning vore rådande, förelåg från regeringen det förslaget, att denna rätt utslutande skulle tillkomma Konungens befallningshavande, som skulle företaga åtgärderna efter tillstånd, erhållet från Kungl. Maj:t. Riksdagen ansåg, att en sådan åtgärd för hela rikets vidkommande givetvis borde ligga i Kungl. Maj:ts hand, och införde bestämmelse därom. Nu visar erfarenheten att Konungens befallningshavande icke på något håll vidtagit någon sådan restriktionsåtgärd eller inkommit med sådan framställning, som lagförslaget förutsatte, under det att däremot Kungl. Maj:t funnit sig förpliktad att i kraft av den rätt, riksdagen lämnade Kungl. Maj:t, vidtaga åtskilliga restriktioner, bl. a. de nu här omdebatterade. Dessutom föreligger det märkliga att Kungl. Maj:t funnit sig förpliktad att rent av uppfordra vissa Konungens befallningshavande att undersöka, huruvida icke längre gående restriktioner borde inom deras län komma till stånd.

Såsom ytterligare exempel härpå vill jag också påpeka, att man i fråga om den individuella prövningen överlätit åt bolagen själva att utöva den »verksamma kontroll», varom den nuvarande lagstiftningen talar. I stället för kommitténs förslag med uniforma bestämmelser har man bestämmanderätten i stor omfattning överlämnad åt bolagen själva. Och vad har den resulterat i beträffande t. ex. maximigränsen? Jo, herr statsrådet vet mycket väl, att av vederbörande bolag hava 87 ingen sådan gräns, under det att endast 37 funnit sig böra införa sådan. Genom den frihet att anordna sig, som överlämnats åt bolagen, har man på en hel del håll icke fått den kontroll, som nykterhetskommitténs förslag avsåg, som riksdagen

Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)

tänkt sig och som väl Kungl. Maj:t trodde sig få genomförd genom nämnda lagbestämmelse.

Jag tror således, att just vad man här betecknar som en fördel genom den anpasslighet metoden medfört, föranleder att lagen såsom sådan kommer att verka så olikartad på olika håll. Den kommer att förete bilden av något så osammanhängande och godtyckligt, att man just i denna omständighet måste se en av »reformarbetets» allra största brister.

Slutligen sade herr statsrådet: när har någonsin under gångna tider genomförts så många och så betydelsefulla förändringar på ifrågavarande område som under de båda sista åren? Jag vill komplettera denna fråga med en annan: när förelåg för en regering någonsin ett förslag, som på det sätt gav uppslag för hela rusedrycks-lagstiftningsområdet och samtidigt utgjorde en hel sammanhängande reform, som fallet var, då den nuvarande regeringen trädde till? Ur detta förslag har regeringen haft att bryta ut vissa delar, som regeringen ansett lämpliga att förelägga riksdagen — när har tidigare en regering befunnit sig i den situationen? Den regering, som avgick i februari 1914, lovade i trontalet att sätta sin kraft och sitt intresse bakom förslaget, sådant som det då i dess *helhet* förelåg. Den nuvarande regeringen däremot har ådagalagt sitt intresse för ett i olika avseenden stympat förslag och har sedermera i verkligheten satt in sin kraft endast bakom vissa delar av förslaget. Under sådana förhållanden blir ställningen helt annorlunda än den, man genom ovan återgivna fråga sökte framställa. Läget är i själva verket något helt annat, än man skulle tro, om man icke ser det i belysningen av sistnämnda faktiska och obestridda sakförhållande.

Slutligen var det förvånande, när herr statsrådet sade, att det var bristen på enighet inom riksdagen, som föranledde den nuvarande regeringen att avstå från att försöka i fortsättningen fullfölja den ursprungliga planen och få igenom hela förslaget. När skall en regering känna sig uppfordrad att sätta in all sin kraft, om icke vid det tillfälle, när i en stor fosterländsk fråga representationens båda hälfter företräda olika meningar; när har den tillfälle att ådagalägga både sin villighet och sin duglighet att genomföra vad man förklarar, att man önskar att få genomfört, om icke just då? Men för att det skall kunna ske, måste man sätta upp för sig lugnt avvägda och klart angivna mål. Då får planläggningen icke bestå i villrådigt vacklande och detaljutformningen icke ådagalägga brist på träffsäkert omdöme i avgörandet av vad som är biomständigheter och vad som är huvudsak.

Herr statsrådet V e n n e r s t e n: På det senaste anförandet skulle jag endast vilja svara, att det blott bevisar, vad jag redan framhållit, hur ytterligt svårt det är att få meningarna att stämma överens i en sådan invecklad aktuell fråga som denna.

En vacklande villrådighet har man tillvitat regeringen, naturligtvis i främsta rummet mig. Men jag vågar hänvisa till det förslag, som framlades för 1914 års senare riksdag, och såvitt jag för-

står, skulle ett antagande av det förslaget hava lett oss ett gott stycke på den reformstråt, som man i allmänhet måste gå: de partiella reformernas. Jag vet mycket väl, att full tillfredsställelse icke står att nå. Jag har förut framhållit, att den goda viljan, par-
rad med positiva förslag, bör kunna vara nog, och i det avseendet känner jag mig icke träffad av förebråelsen för vare sig vacklande eller villrådighet. Jag har velat främja nykterhetssträvandena, och om detta icke lyckats så långt som avsikten varit, lärer det icke kunna läggas enbart mig till last.

*Om åtgärder
beträffande
försäljning av
alkoholhaltiga
drycker.
(Forts.)*

Herr Ekman, Karl Johan: Om icke allt vad nykterhetskongressen begärde har vunnits, är dock icke litet utträttat genom de förfoganden Kungl. Maj:t vidtagit. Jag tror, att man därmed gått längre, än vad våra motståndare ens ansågo för närvarande tänkbart — rättvisan fordrar, att man gör detta erkännande. I riksdagen står frågan i det stora hela stilla. Herr statsrådet har erinrat om vissa detaljbestämmelser, som riksdagen beslutat med anledning av Kungl. Maj:ts proposition förra året. Men i stort sett kan man säga, att frågan i riksdagen står stilla. Man tvistar här om detaljer och glömmar huvudsaken. Fortgår det på detta sättet, då är fara värt, att allmänheten får den föreställningen, att riksdagen icke vill eller icke kan lösa nykterhetsfrågan i dess större sammanhang, och att frågan i stället kommer att lösas på sidan om riksdagen: genom enskilda personer, såsom doktor Bratt m. fl., och genom förfoganden av Kungl. Maj:t i administrativ väg. Det är otvivelaktigt, att frågan redan nu ligger så, att det är Kungl. Maj:t, som har initiativet och ledningen i denna fråga utan riksdagens medverkan, och att riksdagen däremot är i efterhand.

Jag ber att få säga detta till beaktande av bevillningsutskottet och kamrarna, när frågan skall komma före i år.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 23 innevarande februari bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, statsutskottets utlåtande nr 16 ävensom bankoutskottets utlåtanden nr 7—10.

Herr talmannen anförde, att han efter överenskommelse med herr talmannen i andra kammaren finge hemställa, det första kammaren ville besluta, att vid sammanträde, som komme att hållas onsdagen den 1 nästkommande mars, skulle företagas val av valmän och suppleanter för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet följande vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositioner:

nr 46, angående användande av uppkommet överskott å anslag till uppförande av mässbyggnader för underofficerare och manskap vid vissa truppförband m. m.;

nr 47, angående uppförande av en laboratoriebyggnad å Karlsborg;

nr 48, angående verkställande av vissa tillbyggnadsarbeten m. m. vid Karlskrona grenadjärregementes kasernetablissemang i Karlskrona;

nr 62, angående disponerande av medel till utförande av vissa ny- och ombyggnader vid kustsanatoriet Äpelviken för skrofulösa barn;

nr 63, angående extra anslaget till bestridande av utgifterna för statens biografbyrå; samt

nr 64, angående anslag till inredning och utrustning av vissa lokaler för tekniska skolan i Stockholm m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade nådiga proposition nr 49, angående markutbyte beträffande Kalmar regementes kasernområde.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,16 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.